

SÖMÜRÜNÜN KÜLTÜREL HÂLİ: KÜLTÜREL SAHIPLENME

EXPLOITING CULTURE: CULTURAL APPROPRIATION

Gülay YAVUZ*

ÖZ: İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde, ulus devlet etkisinin ve uluslararası hukukun Avrupa merkezli karakterinin zayıflamasıyla sömürgeciliğin etkilerini ortadan kaldırma amacı güdülse de bu amaçla başlatılan dekolonizasyon sürecinde sömürgecilik yerini kültürel sahiplenmeye bırakmıştır. Bir kültürün unsurlarının başka bir kültürün üyeleri tarafından benimsenmesi veya kullanılması anlamına gelen kültürel sahiplenme, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren akademik araştırmaların ve tartışmaların odağında yer alarak güç dinamikleri, kimlik oluşumu ve etik hususları çerçevesinde önem kazanmıştır. Bu çalışma, kültürel sahiplenmenin farklı dinamiklerini incelemekte, tarihsel bağlamını, tezahürlerini ve çeşitli kültürel ortamlardaki etkilerini göstermektedir. Makalede, moda, müzik, sanat ve tıp gibi farklı kültür ve endüstrilerdeki örneklerden yola çıkarak kültürel sahiplenmenin güç dengesizliklerini sürdürebileceği ve stereotipleri pekiştirebileceği vurgulanmaktadır. Çalışmada, kültürel sahiplenmenin hangi şartlarda etik ve saygı koşullarını sağladığını anlamak için bir çerçeve sunulmuş, kültürel sahiplenme ve kültürel takdir arasındaki ayrım ele alınmıştır. Konuyla ilişkili örneklerin, teorik çerçevelerin ve güncel tartışmaların analiz edildiği bu çalışmada, sömürgecilik merceğinden kültürel sahiplenme kavramının kapsamlı bir incelemesi sunularak mevcut kültür çalışmalarına katkı sağlama amacı güdülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Sahiplenme, Kültürel Takdir, Kültür, Gelenek, Sömürgecilik

ABSTRACT: In the post-World War II period, although the aim was to eliminate the effects of colonialism with the weakening of the nation-state influence and the Eurocentric character of international law, colonialism was replaced by cultural appropriation in the decolonisation process initiated for this purpose. Cultural appropriation, which means the adoption or use of elements of one culture by members of another culture, has been at the centre of academic research and debate since the second half of the twentieth century and has gained importance within the framework of power dynamics, identity formation and ethics. This study analyses the different dynamics of cultural appropriation, showing its historical context, manifestations and effects in various cultural settings. Drawing on examples from different cultures and industries such as fashion, music, art and medicine, the article emphasises that cultural appropriation can perpetuate power imbalances and reinforce stereotypes. The study provides a framework for understanding the conditions under which cultural appropriation meets the conditions of ethics and respect, and discusses the distinction between cultural appropriation and cultural appreciation. Analysing relevant examples, theoretical frameworks and current debates, this study aims to contribute to existing cultural studies by presenting a comprehensive examination of the concept of cultural appropriation through the lens of colonialism.

Keywords: Cultural Appropriation, Cultural Appreciation, Culture, Tradition, Colonialism

* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Doktora Programı Öğrencisi/Ankara-yavuzgulay@yahoo.com (Orcid: 0000-0001-7019-5411)

Giriş

Kültürel sahiplenme, özellikle son yıllarda akademisyenlerin, aktivistlerin ve genel olarak kamuoyunun dikkatini çeken, sıklıkla tartışılan ve giderek daha çok incelenen bir konu olarak ortaya çıkmıştır. Küreselleşme farklı kültürel pratiklerin, ürünlerin ve sembollerin alışverişini ve yayılmasını kolaylaştırmaya devam ederken kültürel sahiplenme olgusu da bu süreçte daha belirgin ve karmaşık hâle gelmiştir. Özünde, bir kültüre ait unsurların, o kültürün dışındaki bireyler veya gruplar tarafından, genellikle kökeni veya önemi doğru bir şekilde anlaşılmadan, kabul edilmeden veya saygı gösterilmeden benimsenmesi veya kullanılması anlamına gelen kültürel sahiplenme kavramı beraberinde güç dinamikleri, kimlik oluşumu ve etik konusu üzerine derin tartışmaları gündeme getirmiştir.

Kültürel sahiplenme konusunu derinlemesine incelemek için, insan etkileşiminin farklı alanlarındaki çeşitli tezahürlerini anlamak önemlidir. Moda, müzik ve sanat alanlarından dil, mutfak ve din pratiklerine kadar, kültürel sahiplenme, her biri kendi etki ve sonuçlarına sahip sayısız biçime bürünmektedir. Örneğin, marjinalleştirilmiş kültürlerin geleneksel kıyafetlerinin veya saç stillerinin kültürel önemleri dikkate alınmaksızın sahiplenilmesi, zararlı stereotipleri devam ettirebilir ve kültürel kimliğin silinmesine neden olabilir. Benzer şekilde, kutsal sembollerin veya ritüellerin ruhani veya kültürel bağlamları anlaşılmadan ticarileştirilmesi, yerel toplulukların sömürülmesine ve marjinalleştirilmesine yol açabilir.

Güç ve ayrıcalık dinamikleri, kültürel sahiplenme örüntülerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Birçok durumda, kültürel unsurların baskın gruplar tarafından sahiplenilmesi mevcut hiyerarşileri ve eşitsizlikleri pekiştirirken halihazırda baskı altında olan toplulukları daha da marjinalleştirmektedir. Bu durum, kültürel sahiplenme eylemlerine kaynaklık eden güç yapılarının eleştirel bir şekilde incelenmesinin önemini vurgulamaktadır.

Kültürel sahiplenme konusu doksanlı yıllarda başlayarak günümüze kadar gelen bir araştırma alanı olsa da kültürel aktarım, kültür değişimleri, kültürel etkileşim gibi benzer kavram ve terimlerden farklı olarak Türkiye’de doğrudan bu terimi ve bu konuyu ele alan bir çalışma¹ bulunmamaktadır. Türkiye’nin zengin kültürel mirası ve köklü kültürel alışveriş tarihine istinaden ülkedeki kültürel sahiplenme dinamiklerini incelemek önemlidir. Bu çalışma, Türkiye’deki kültür çalışmalarına farklı bir araştırma alanı sunmasının yanı sıra, kültürel sahiplenme konusunda genel bir bakış sunarken kültürel sahiplenmenin etki alanı, etik problemleri gibi çeşitli

¹ Türkiye’den birkaç araştırmacının bu konudan bahseden veya bizzat bu konuyu ele alan çalışmalar yaptığını belirtmek gerekir. Ancak bu çalışmalar İngiliz dilinde ve yurtdışındaki dergilerde yayımlanmıştır: (Yazıcıoğlu, 2010; Büyükokutan, 2011; Coşkun-Balli ve Ertimur, 2017).

boyutlarını da ele almayı amaçlamaktadır. Konuyla ilişkili örnekler, teorik çerçeveler ve güncel tartışmaların incelenmesi yoluyla, bu olgunun çok yönlü doğasının analiz edilmesi hedeflenmektedir. Mevcut kültür çalışmalarında eksikliği tespit edilen bir kavram olarak kültürel sahiplenmenin anlaşılması ve araştırılması yoluyla dünyada kültürler arası anlayış, takdir ve sosyal adaleti teşvik etmeye yönelik devam eden çalışmalara katkıda bulunulmuştur.

1. Kültürel Sahiplenme Teriminin Türkçeleştirilmesi

Cultural appropriation kavramı, Türkiye’de daha önce ele alınan bir terim olmaması sebebiyle henüz Türkçe söylenmemiş olup tarafımızca *kültürel sahiplenme* olarak çevrilmektedir.

Appropriation kelimesinin Cambridge Sözlüğü’ndeki (URL-7) anlamına bakıldığında, “1. the act of taking something for your own use, usually without permission”, “2. the act of taking something such as an idea, custom, or style from a group or culture that you are not a member of and using it yourself” açıklamaları görülmektedir. *Appropriation* kelimesi, birinci anlamda “genellikle izin almaksızın kişinin bir şeyi kendi kullanımı için alması” ve ikinci anlamda ise “üyesi olunmayan bir grup veya kültürden fikir, gelenek, üslup gibi bir değeri alıp kendi başına kullanma eylemi” olarak tanımlanmaktadır. Kavram araştırıldığı zaman, Türkçe olarak “yağma” veya “tahsisat, tahsis” kelimeleriyle² çevrildiği fark edilmiştir. *Yağma* kelimesi “birçok kişinin zor kullanarak ele geçirdikleri malı alıp kaçması; talan” olarak Güncel Türkçe Sözlük’te (URL-9) yer almaktadır. Yağma kelimesi, hem alma eyleminin bilinçli yapıldığına yönelik referans verdiği için hem de sadece somut nesnelerin alındığı şeklinde anlaşılacağı için terimin anlamını karşılamakta yeterli değildir; *cultural appropriation* bilinçli olduğu gibi bilinçsiz olarak da eyleme dökülmektedir. Yine Güncel Türkçe Sözlükte (2023) *tahsis* “bir şeyi bir kimseye veya bir yere ayırma” ve *tahsisat* “bir kimseye, bir kuruluş veya topluluğa ayrılmış para, ödenek” anlamına gelmekte olup terimin anlamını karşılamaktan çok uzaktadır.

Cultural appropriation teriminin referans verdiği “alma” eyleminin anlamını karşılayacak şekilde *sahip* kelimesine bakıldığında ise “1. herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse; iye, malik” anlamına geldiği; *sahiplenmek* kelimesinin de terimin kendisinin de ifade ettiğine benzer bir şekilde “bir şeye sahip çıkmak, benimsemek” anlamına geldiği görülmektedir. Burada bahsedilen sahiplenme eyleminin de belirli bir kültürün veya kültürden bir değerın sahiplenilmesi olduğundan *cultural appropriation* teriminin, *kültürel sahiplenme* olarak kullanımı uygun görülmektedir.

² Bu konuyla ilgili Google araştırması yapıldığında çıkan az sayıdaki sonuçlar arasında İngilizce- Türkçe online sözlük olan Tureng’de *cultural appropriation* için “kültür yağmacılığı” denmiş, Türkçe sonuçlar arasında yer alan bir başka metinde ise terimin çevirisi “kültürel tahsis” olarak verilmiştir (URL-1).

Kavramsal olarak birbirine karıştırılabilen kültür aktarımı, kültür değişimleri, kültürel etkileşim ve kültürel sahiplenme terimleri, kültürel unsurların hareketini ve dönüşümünü içerdiklerinden birbirlerine benzemektedirler; ancak, amaç, süreç ve etki bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Şimşek (2016: 86), kültür aktarımı terimiyle kültürlerin birbirleriyle temas etmesinden ortaya çıkan aktarım süreçleri, etkileşim ve iletişim yoluyla kültürlerin birbirlerinin içine nüfus etme meselesinin ele alındığını belirtir. Buradaki aktarım süreci dinamik olup kültürel sahiplenmede olduğu gibi tek yönlü değildir. Kültür değişimleri, bir kültürün zaman içinde iç veya dış yeniliklerden etkilenerek uygulamalarda, inançlarda ve sosyal yapılarda değişimlere yol açan daha geniş çaplı dönüşümünü ifade eder. Turhan (2017: 44) bir kültür unsurunun alınmasında ve yayılmasında en etkili olan faktörlerin fayda, itibar kazanma, yenilik arzusu ve yeni unsurun mevcut kültür sistemine uyum göstermesi olduğunu söyler. Kültür değişimleri daha çok teknolojik yeniliklerin alınıp kültüre uyumlandığı süreçleri ifade etmektedir. Kültürel sahiplenmenin tersine burada egemen kültürden etkilenme söz konusudur. Kültürel etkileşim, farklı kültürler birbirleriyle temas edip birbirini etkilediğinde, birbiriyle fikir ve uygulama alışverişinde bulunduğu anda meydana gelir ve genellikle kültürel özelliklerin karışıp kaynaştığı ortak kültürler veya yeni kültürel formlarla sonuçlanmaktadır. Metin (2004: 57) kültürün kime ait olduğunu sorguladığı çalışmasında sınırların giderek belirsizleştiği küresel dünyada kültürün saflığının ve belirli bir kültüre aitliğinin söz konusu olmadığını ifade etmiş ve kültürlerin ortak çabasına vurgu yapmıştır. Bu ortak çaba, kültürel etkileşimin ilk aşaması olan (Öztürk, 2018: 3) farklı toplumların birbirine temas etmesinden sonraki süreçte oluşmaktadır. Kültürel sahiplenmede ise kültürel unsurların tek taraflı alınması sebebiyle çoğunlukla karşılıklı etkileşim bulunmazken ortak kültür oluşturma kaygısı da görülmemektedir. Genellikle etkileşim neredeyse yok gibidir çünkü kültürel sahiplenme çoğunlukla bilinçsiz bir şekilde eyleme dökülmektedir: başka bir kültürden alınan kültür unsurlarının anlamı ve bağlamı bilinmeden alınıp tüketilmektedir. Kültür aktarımları, kültür değişimleri ve kültürel etkileşimler kültürlerin doğal evrimine katkıda bulunan, kültürlerin dinamik yapısını besleyen süreçler olarak görülebilirken kültürel sahiplenme toplumlar arası özellikle ekonomik anlamda güç dengesizliklerini sürdüren, baskın kültüre tek taraflı fayda sağlayan ve çoğunlukla azınlık kültürün yanlış temsiliyle sonuçlanan bir yapıdadır.

2. Kültürel Sahiplenme

Kavram olarak kültürel sahiplenmenin, ilk olarak sömürgecilik ve Batı yayılmacılığı ile ilgili akademik yazılarda kullanıldığı görülmektedir. Bu yazıların başında 1976 yılında yayımlanan Kenneth Coutts-Smith (1991) tarafından kaleme alınan "Some General Observations on the Problems of Cultural Colonialism" adlı çalışma gelmektedir. Coutts-Smith'in terminolojik olarak olmasa da kavramsal olarak kültürel sahiplenmeyi, kültürel

sömürgecilik adı altında ele aldığı görülmektedir. Kültürel sahiplenmenin terim olarak kullanıldığı ilk çalışmalardan bir diğeri de Mead, Awa ve Porou'nun 1994 yılında hazırladıkları "Misappropriation³ of indigenous knowledge: The next wave of colonisation" adlı rapordur. Bu rapor çerçevesinde bilginin uygun bir onay veya rıza olmaksızın sömürülmesi ve sahiplenilmesi konusu ele alınmış ve kültürel sahiplenme yeni bir sömürgeleştirme biçimine benzetilmiştir.

Köklerini sömürgecilikten alan kültürel sahiplenme, başka bir kültüre veya bir alt kültüre ait olan simgelerin, ritüellerin, estetik standartların ve davranışların başka bir kültür tarafından benimsenmesi olarak tanımlanabilir. Kültürel sahiplenme, bir kültürü bilinçli olarak anlamaya, öğrenmeye ve takdir etmeye yönelik bir tavır olan kültürel takdirden (*cultural appreciation*) ayrılır. Büyük bir oranda, sahiplenme eylemine maruz kalan söz konusu kültür bir azınlık kültürü olduğunda veya sosyal, politik, ekonomik veya askerî açıdan sahiplenme eyleminde bulunan kültüre bağlı olduğunda uygulandığı görülmektedir. Bu "sahiplenme", genellikle belirli bir kültürün üyesi olarak kültürü yaşatanların, kültürlerine özgü uygulamalara, etkinliklere ve unsurlara verdikleri anlamlar bilinmeksizin, çoğunlukla kültürel açıdan önemli eserler, uygulamalar, inançlar gibi unsurların bağlamından koparılarak, tüketilecek bir popüler kültür ürününe dönüştürülmesiyle veya bahse konu kültür unsurlarına gerçekte sahip olduklarından tamamen veya kısmen farklı bir anlam atfedilmesiyle gerçekleştirilir. Temelde, kültürel sahiplenme, bir kültürün fikri mülkiyetinin ödünç alınmasıdır; anlamı, bağlamı ve doğru kullanımı bilinmeden veya göz önünde bulundurulmadan kullanılmasıdır.

Bruce Ziff ve Pratima Rao'ya göre (1997: 1) kültürel sahiplenme, entelektüel varlığın, kültürel ifadelerin veya eserlerin, tarihin ve bilgi biçimlerinin o kültüre ait olmayan kişi tarafından alınmasıdır. Ziff ve Rao (1997: 5-6) kültürel nesnelere "almanın" ya da "ödünç almanın" anlamını araştırmış ve "Kültürel Aktarımın Yapısal Temsili: Sahiplenme ya da Asimilasyon" başlıklı bir çizelge sunarak kültürel aktarıma dahil olan sosyal süreçleri ve kültür alıcısının özneliğinin baskın gruptan ya da alt gruptan olmasına bağlı olarak kültür aktarımının farklı şekillerde yorumlanabileceğini ve ima edilebileceğini göstermiştir. Kültürel aktarım asimilatif ya da sahiplenici bir uygulama olabilir (Ziff ve Rao, 1997: 5). Ziff ve Rao, azınlıkların egemen grubun kültürel biçimlerine ve uygulamalarına uyum sağlamaya veya asimile olmaya teşvik edildiğini veya mecbur bırakıldığını, egemen grupların alt gruplarla ilişkili kültürel biçimleri ödünç aldığı anda ise bu uygulamaya sahiplenme adı verildiğini ileri sürmektedir.

³ Bu raporun başlığında, kültürel sahiplenme konusunda yapılan ilk çalışmalarda *appropriation* ile aynı anlamda kullanıldığına sıklıkla rastladığımız, zimmete geçirme, emniyeti suiistimal, kötüye kullanma anlamlarına gelen hukuki bir terim olan *misappropriation* kelimesinin kullanıldığını görmekteyiz.

Jonathan Hart'ın (1997: 138) tanımına göre, bir kültürün bir üyesi başka bir kültürün bir üyesinin kültürel uygulamasını kendisininmiş gibi aldığı ya da sahip olma hakkının sorgulanmaması ya da buna itiraz edilmemesi, "çoğunluk kültürünün azınlık kültürünü yanlış temsil etmesi" kültürel sahiplenmedir. Bu yanlış temsil, kalıp yargıları besleyerek toplulukların başkaları tarafından algılanış biçimlerini etkileyebilmektedir.

Susan Scafidi (2005: 6- 9) de kültürel takdir ve kültürel sahiplenme kavramlarından ortaya çıkabilecek anlam karışıklığını önlemek için bu iki kavramı ele almıştır. Kültürel takdir başlığı altında, tüketici bir toplum olarak deneyimlerimizi ve etkileşimlerimizi edinme üzerinden tanımladığımızı; bir tatile gittiğimizde ziyaret ettiğimiz yerle ilgili hediyelik eşya aldığımızı, mezun olduğumuzda diploma aldığımızı, bir konser veya spor etkinliğinden hoşlandığımız zaman tişörtünü satın aldığımızı ifade eder ve aynı durumun farklı kültürel gruplarla karşılaştığımızda da yaşandığını belirtir (Scafidi, 2005: 6). Bu eylemlerimizin kültürel sahiplenmeden farkı ise bu davranışları o kültürün farkında olarak yani kültürü, bağlamı içinde tecrübe etmeye, kültürü öğrenmeye ve takdir etmeye yönelik bir tavır almamızdır. Scafidi (2005: 13) kültürel sahiplenmeyi ise başkasının kültürüne ait fikri mülkiyetin, geleneksel bilginin, kültürel ifadelerin veya eserlerin izinsiz olarak alınması olarak tanımlar ve kültürel sahiplenmenin başka bir kültürün dansının, kıyafetinin, müziğinin, dilinin, folklorunun, mutfağının, geleneksel tıbbının, dini sembollerinin vb. izinsiz kullanımını içerebildiğini, kaynak topluluk farklı şekillerde ezilmiş veya sömürülmüş bir azınlık grubu olduğunda veya kutsal nesnelere gibi sahiplenilen nesne özellikle hassas olduğunda kültürel sahiplenmenin zararlı olma olasılığının daha yüksek olduğunu belirtir.

Richard Rogers (2006: 474), "From Cultural Exchange to Transculturation: A Review and Reconceptualization of Cultural Appropriation" başlıklı makalesinde genel olarak bir kültürün sembollerinin, eserlerinin, türlerinin, ritüellerinin veya teknolojilerinin başka bir kültürün üyeleri tarafından kullanılması olarak tanımlanan kültürel sahiplenmenin, sanal veya temsili temas da dahil olmak üzere kültürler birbirleriyle temas geçtiğinde kaçınılmaz olduğunu söyler. Kültürel sahiplenme aynı şekilde kültürel politikalarla iç içedir. Kültürel sahiplenme, marjinalleştirilmiş ve sömürgeleştirilmiş kültürlerin asimilasyonu ve sömürülmesiyle, tabi kılınmış kültürlerin hayatta kalmasıyla ve onların baskın kültürlerle karşı direnişiyle ilişkilidir.

Kültürel sahiplenme ve sanat ilişkisini ele alan James O. Young (2010: 5) kültürel sahiplenmeyi kültürlerin sınırları ötesinde gerçekleşen sahiplenme olarak tanımlamaktadır. Young'ın dışarıdakiler ve içeridekiler ayrımı önemlidir. Kültürel sahiplenme bir kültürün üyesi olmayan yani kültür çevresinin dışında kalanlar tarafından kültürün üyelerinin, kültür çevresinin içinde olanların ürettikleri öğeleri kendilerine mal etmeleri ya da kendi kullanımları için almalarıdır. Young kültürel sahiplenme kavramını

belirli bir kültürel bağlamda geliştirilen bir şeyin başka bir kültüre ait biri tarafından kullanıldığı her duruma atfetmektedir.

Kültürel sahiplenme, alıcı tarafın ne yaptığını bildiği ve bu alma eyleminin bağlamının tartışmalı olduğu durumlarda alıcının, başka bir bireyin kültürünün değerli, ancak yeniden kullanılabilir veya tükenmez bir yönünün (genellikle bir sembol veya uygulama), kendi kullanımı için alması olarak da tanımlanır (Lenard ve Balian, 2020: 332). Bu eylem genellikle bir güç dengesizliği içerir; baskın kültür, marjinalleştirilmiş bir kültürün unsurlarını izin almadan veya anlamadan kendine mal eder ve bu da potansiyel olarak sömürüye yol açabilir. Bu tür bir sahiplenme eylemi, kalıplaşmış yargıların devam ettirilmesine ve kültürel sembollerin veya uygulamaların değerinin yitirilmesine sebep olabilirken kültürel unsurların popüler akımlara veya metalara indirgenmesiyle sonuçlanabilir.

Kültürel sahiplenme ile ilgili olarak, kültürlerin ve bireysel kimliklerin nerede kesiştiğini tanımak da önemlidir. Kültürel sahiplenme, küreselleşme ve internetle birlikte daha da artmakta olan kültürel alışverişin de bir parçasıdır. Buna ek olarak, kültürel sahiplenmenin, etkilenen bireyin ve etkilenen kültürün bütünlüğünü koruyan organik bir kültür aktarımı olarak gerçekleşebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

3. Kültürel Sahiplenme Türleri

Kültürel sahiplenme, her biri sahiplenilen kültürler için farklı sonuçlar doğuran çeşitli biçimlerde görülebilmektedir. Bunlar arasında kültürel açıdan önemli sembollerin, nesnelere veya eserlerin uygun bir anlayış veya izin olmaksızın benimsenmesi, marjinal kültürlerin kıyafetlerinin, saç stillerinin veya geleneksel kıyafetlerinin sahiplenilmesi, dilin veya dilsel unsurların kökenlerine veya anlamlarına saygı gösterilmeksizin taklit edilmesi, müzik tarzlarının veya dans hareketlerinin kültürel bağlamları kabul edilmeksizin ödünç alınması, dini veya manevi uygulamaların kutsal önemleri anlaşılmeden sahiplenilmesi, geleneksel yemek tariflerinin veya mutfak uygulamalarının kültürel kökenleri kabul edilmeden veya bunlara saygı gösterilmeden kullanılması, sanatsal stillerin veya motiflerin kültürel bağlamları anlaşılmeden benimsenmesi, geleneksel sporların veya oyunların kültürel önemleri kabul edilmeden sahiplenilmesi, geleneksel bayramların veya kutlamaların kültürel önemleri anlaşılmeden ticarileştirilmesi ve yerel bilginin veya fikri mülkiyetin adil bir tazminat veya rıza olmaksızın sömürülmesi yer almaktadır.

Ziff ve Rao'nun (1997: 1- 2) verdikleri kültürel sahiplenme örnekleri, kültürel sahiplenmenin neredeyse her konuda yaygın olarak bulunabileceğini göstermektedir. Amerika'da bir halk şarkıcısının, yazarı bilinmeyen eski bir Senegal şarkısını seslendirmesi, bir Amazon okunun zehrinden edinilen D-tübokürarin olarak bilinen bir kas gevşeticisinin bir ilaç firması tarafından patentlenmesi, beyaz bir yazarın, Batı Sahili Yerli grubunun üyelerinden öğrendiği ve sadece yerliler arasında seçilmiş yaşlılar

tarafından anlatılması gereken hikâyeleri yayımlaması gibi birçok farklı kültürel sahiplenme örneği bulunmaktadır.

Rogers (2006: 478-91) kültürel sahiplenmeyi dört tür olarak ele almıştır. *Kültürel alışveriş* eşit güç seviyesine sahip kültürler arasında gerçekleşir, *kültürel egemenlik*, baskın bir kültürün unsurlarının tabi bir kültürün üyeleri tarafından kullanılmasını ifade eder, *kültürel sömürü*, tabi kılınmış bir kültürün unsurlarının esaslı bir karşılıklılık, izin ve/veya tazminat olmaksızın baskın bir kültür tarafından sahiplenilmesidir ve *kültürlerarasılık*, tek bir köken kültür tanımlamaksızın birden fazla kültürden ve/veya birden fazla kültür tarafından yaratılan melez kültürel unsurları ifade eder.

Rogers'tan farklı bir kültürel sahiplenme tasnifi yapan James O. Young'a (2010: 5) göre maddi kültürü sahiplenme, somut olmayan kültürü sahiplenme, stilistik/ üslupsal sahiplenme, motifleri sahiplenme ve öznelere sahiplenme olmak üzere beş tür kültürel sahiplenme çeşidi mevcuttur.

Young'a göre (2010: 6) *maddi kültürü sahiplenme*, somut bir sanat eserinin (heykel veya resim gibi) mülkiyetinin bir kültürün üyelerinden başka bir kültürün üyelerine devredilmesiyle ortaya çıkar. 19. yy başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nda İngiltere Büyükelçisi olarak görev yapmış Lord Elgin'in emirleri üzerine mermer şayakların Parthenon Tapınağı'ndan alınması ve bu "Elgin Mermerleri"nin daha sonra, şu an hâlâ sergilendikleri, British Museum'a 1916'da satılması tipik bir maddi kültürü sahiplenme örneği olarak kabul edilir. Kuzey Amerika yerlilerine ait bir totem direğinin, bir Avrupa müzesine götürülmesi de bu türden bir sahiplenme örneği olabilir. Yine 1870'li yıllarda Carl Humann tarafından Türkiye'den kaçırılan ve günümüzde Berlin Müzesi'nde sergilenen Zeus Sunağı maddi kültürü sahiplenmeye tipik bir örnektir (URL-8).

Young'ın (2010: 6) içeriğinin sahiplenilmesi olarak tanımladığı sahiplenilen unsurun somut olmadığı *somut olmayan kültürü sahiplenme* ise bir sanatçının, başka bir kültürün üyesi bir sanatçının eserinde ifade ettiği bir fikri önemli ölçüde yeniden kullanmasıdır. Başka bir kültürün şarkılarını söyleyen bir müzisyen, kendi kültürünün dışında bir kültürün ürettiği hikâyeleri yeniden anlatan bir yazar somut olmayan kültürü sahiplenmiştir. Robert Bringhurst'un Haida mitlerinin versiyonları, Akira Kurosawa'nın Shakespeare'in oyunlarından olay örgülerini ödünç alıp filmlerinde yeniden kullanması da bu sahiplenmeye örnektir.

Somut olmayan kültürün sahiplenilmesinin bir alt başlığı olarak Young'ın (2010: 6) ele aldığı *stilistik/ üslupsal sahiplenme*, fikrin tamamının değil de stilinin veya üslubunun sahiplenilmesiyle oluşmaktadır. Bu sahiplenme türünde sanatçılar başka bir kültür tarafından üretilen eserleri yeniden üretmezler; ancak, başka bir kültürün eserleriyle ortak üslup unsurlarına sahip eserler üretirler. Afro-Amerikan kültürünün bir parçası olmayıp orijinal caz veya blues eserleri besteleyen müzisyenlerin stilistik/üslupsal sahiplenme eyleminde buldukları söylenebilir. Benzer

şekilde, Aborjin halklarının tarzında resim yapan Avustralyalılar da bu tür bir sahiplenme faaliyetinde bulunmuş olurlar.

Yine somut olmayan kültürün sahiplenilmesinin bir türü olarak Young'ın tasnifine göre (2010: 6-7) *motifleri sahiplenme*, stilistik/üslupsal sahiplenme ile ilişkilidir ancak burada yalnız temel motiflerin sahiplenilmesini görülmektedir. Bu sahiplenme türü sanatçının kendi kültüründen farklı bir kültürün sanatından etkilenip aynı üslupta eser üretmemesi durumunda ortaya çıkar. Örneğin Picasso, *Les Demoiselles d'Avignon*'da (1907) Afrika oymacılığında fikirler almıştır, ancak resmi Afrika stilinde değildir. Benzer şekilde, Henri Matisse'in *The Green Stripe* (1905) adlı tablosu fovist bir tablodur, ancak bilinçli olarak Afrika sanatından bazı motifler içerir. Müzikte ise Igor Stravinsky (*Piano Rag-Music*, 1919) ve Darius Milhaud (*La Création du Monde*'un ikinci bölümündeki caz füzü, 1923) örnek verilebilir. Afrika-Amerikan kültürünün caz müziğinden etkilenmişlerdir, fakat bu besteler caz tarzında üretilmiş eserler değildir.

Özneleri sahiplenme türünde ise Young (2010: 7) kültürün hiçbir sanatsal ürününün sahiplenilmediğini söyler; bunun yerine sanatçılar bir özneyi, yani başka bir kültürü veya onun bazı üyelerini benimserler. Kültürün dışındakiler, kültürün içindekilerin hayatlarını birinci tekil şahıs bakış açısıyla temsil ettiğinde özneleri sahiplenmeye 'sesin sahiplenilmesi' adı da verilmektedir. Örneğin, Joseph Conrad'ın romanlarının birçoğu özne sahiplenmesi içerir, çünkü Conrad sıklıkla kendi kültüründen başka kültürler hakkında yazmıştır. Kipling'in *Kim* (1901) adlı romanı yine bu türe klasik bir örnektir. Hindistan'da doğmuş olmasına rağmen, Kipling'in temsil ettiği Hint kültürlerinden hiçbiri kendi kültürü değildir. İskoç bir avukat olan Alexander McCall Smith, Botswananlı bir özel dedektif olan Precious Ramotswe'nin yer aldığı bir dizi çok satan roman yazmıştır. Aborjin olmayan Avustralyalı bir avukat olan Stephen Gray'in *The Artist is a Thief* (2000) adlı romanı büyük ölçüde Avustralya yerlileri arasında geçmektedir ve konusu aborjin sanatının sahiplenilmesidir.

Özneleri sahiplenmenin, edebi metinlerde farklı kültürlerin üyelerini temsil etme şeklinde sıklıkla görülen örneklerinden farklı olarak, özneleri sahiplenilenlerin bizzat öznelere dönüştüğü durumlara da rastlanmaktadır. Alman model Martina Big'in beyaz olan cildinin rengini bronzlaşma enjeksiyonlarıyla koyularak "kendini yüzde yüz siyahî kadın" olarak tanımlaması (URL-12), kendisini Kanada'nın yerli topluluklarından Métis olarak tanımlayan, yerlilere özgü giysi ve takıları kullanan, inşa ettiği bu kimlikle kitap yazıp çeşitli konuşmalar yapan ve yerliler konusundaki uzmanlığı üzerinden Saskatchewan Üniversitesi'nde profesör olarak kariyer yapan Carrie Bourassa'nın tamamen Avrupa kökenli olduğunun ortaya çıkması (URL-13) ve İngiltere'de orduda görevli bir askerken, cinsiyet değiştirdikten sonra Müslüman olup tesettüre giren Lucy Vallender (URL-10) örnekleri, özneleri sahiplenmenin farklı boyutlara ulaşabileceğini

göstermektedir. Özellikle, Amerika Arizona'da din değiştirerek Müslüman olan fakat cinsiyet uyumlama sürecini tamamlamaksızın kadın olduğu beyanıyla camiye girmek isterken, İslam dininde kadın ve erkeğin ibadet alanlarının ayrı olması sebebiyle camideki kadın alanlarına girebilmesi için cinsiyetini kanıtlanması istenen Sumayyah Dawud (URL-14) örneğinde de görüldüğü üzere kültürün anlamı ve bağlamı bilinmeden icra edilen eylemler ve sahiplenilen uygulamalar kültüre ve kültürün üyelerine zarar verebilmektedir.

Türkiye bağlamında kültürel sahiplenme konusuna bakıldığında özellikle Türk yemek kültürünün kültürel sahiplenmeye uğradığı görülmektedir. Ermenistan ve Yunanistan ile sıklıkla yoğurt, baklava, cacık, lokma vb. geleneksel yemeklerin kime ait olduğu tartışmalarıyla yemek kültürü konusunda sıklıkla karşı karşıya gelinmektedir. Avrupa ve Amerika'ya yoğurdu Yunan yoğurdu olarak tanıtmayı ve pazarlamayı başaran Yunanistan bu konuda Türkiye'yi geride bırakmıştır. Kültürel sahiplenme konusunun kültür ekonomisi açısından ne kadar önemli olduğu bu örnekten bile anlaşılabilir.

Fotoğraf 1: Yunan kahvesi (URL-2)

Fotoğraf 2: Ermeni dolması (URL-3)

Fotoğraf 3: Yunan lokması (URL-4)

Burada verilen örnekler arasında özellikle dikkat çeken kahve ile ilgili görseldir. Bilindiği gibi Türk Kahvesi ve Geleneği 2013 yılında İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'ne girmiştir. Ancak bakır cezvede pişirilip yanında Türk lokumuyla birlikte servis edildiği gösterilen bir kahvenin sosyal medyada Yunan kahvesi olarak pazarlandığı görülmektedir. Geleneksel bilgi ve kültür ekonomisi arasındaki güçlü ilişkiye vurgu yapan Özdemir (2018: 9) kültür ekonomisinin geleneksel bilgi belleğinden beslenilerek yaratılan değerlerden oluştuğunu söyler. Gülüm (2021: 480) somut olmayan kültürel mirasın yaratıcı endüstriler için gerekli hammadde, sermaye ve yaratıcılığı sağladığını, bu endüstrilerin de mirasın korunması, araştırılması ve yeniden canlandırılması için gerekli teknoloji ve ortamları sunduğunu belirtmektedir. Ancak, Türk kahvesinin bu kültürü sahiplenenler tarafından tanıtılması örneğinden yola çıkarak kültürel unsurlardan elde edilecek ekonomik faydadan kültür taşıyıcılarının değil kültürü sahiplenenlerin yararlanacağı düşünülebilir. Türk kahvesinin sosyal medyada Yunan kahvesi olarak tanıtılmasına ilişkin bu örnek, kültür ekonomisindeki daha geniş bir sorunu vurgulamaktadır. Geleneksel bilgi ve kültürel miras, yaratıcı endüstrilerin gelişmesi için gerekli olan temel unsurları sağlarken bu kültürel unsurların ekonomik faydalarından kültürün taşıyıcıları yararlanamayabilir. Bu dinamik, somut olmayan kültürel mirasın yasal, etik ve ekonomik yollarla korunmasının, bu kültürel unsurları yaşatan toplulukların gelenekleri üzerinde kontrol sahibi olmalarını ve kültürel miraslarından faydalanmalarını sağlamanın önemini vurgulamaktadır.

UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'nde yer almasına rağmen kültürel sahiplenme örneği olarak karşılaşılan kültürel unsurlar, listelerin bu anlamda koruma sağlamadığını düşündürmektedir. Ölçer Özünel de (2018: 37) listelerin patent veya tescil koruması olarak algılandığını, ancak sözleşmede geçen "insanlığın" ve "temsili" ifadelerinin alt metninde hümanizm ve küreselleşme kavramlarının açıkça yer aldığını belirtmektedir. Bu yorum, UNESCO'nun listelerinin kültürel çeşitliliği tanımayı ve kutlamayı amaçlarken bu kültürel unsurları korumak yerine istemeden de olsa kültürel sahiplenmeye maruz bırakabileceğini ima etmektedir. Kültürel uygulamaların bu listelere dahil edilmesi, dış kültürlerin görünürlüğünün ve ilgisinin artmasına yol açabilir; bu da uygun bağlam ve anlayış olmaksızın korunması amaçlanan geleneklerin metalaştırılması ve yanlış temsil edilmesiyle sonuçlanabilir. Ölçer Özünel'in gözlemi, UNESCO'nun çerçevesine yerleştirilen hümanizm ve küreselleşme idealleri ile kültürel miras sömürüden korumanın pratik zorlukları arasındaki kritik gerilimi vurgulamaktadır. İnsanlığa ve temsile yapılan vurgu, kültürel ifadelerin evrensel olarak sahiplenilmesini önermektedir ki bu da asıl kültür taşıyıcılarının miraslarının nasıl kullanıldığını ve anlaşıldığını kontrol etme haklarıyla çelişebilir. Bu durum, uluslararası kültürel miras korumalarının etkinliği ve somut olmayan kültürel mirasın kötüye kullanımını önlemek için daha sağlam tedbirlere duyulan ihtiyaç hakkında önemli soruları gündeme getirmektedir.

4. Postkolonyalizm ve Kültürel Sahiplenme İlişkisi

Sömürgeciliğin günümüze uzanan kolu olan kültürel sahiplenme kavramını, İkinci Dünya Savaşı neticesinde işgal edilen, yenilen, güç ve insan kaybına uğrayan Avrupa ülkelerinin geçirmiş oldukları bu değişim ve dönüşüm üzerinden okumak gerekmektedir. Savaş öncesinde sömürgecilik faaliyetlerinde bulunan Avrupa ülkelerinde, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, ulus devletin etkisi ve uluslararası hukukun Avrupa merkezli karakteri zayıflamış ve bunun neticesinde sömürgeciliğin etkilerini ortadan kaldırma amacıyla dekolonizasyon sürecini başlatan çeşitli adımlar atılmıştır. Bu adımlar sonunda sömürgeciliğin ortadan kalkmadığı, biçim değiştirerek farklı pratiklerle varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Postkolonyalizmde sahiplenme, egemen gücün varlığıyla ilişkilidir ve dünya barışı gibi asil hedefler adına belirli grupları ikincilleştirir; kültürel sahiplenme batının doğu üzerindeki gücünü devam ettirir.

Betts'e göre (1998: 21) İkinci Dünya Savaşı, tüm geleneksel "Avrupa'nın Büyük Güçleri"nin ikincil devletler hâline geldiği küreselleşmenin şiddetli bir tezahürüydü ve bu gerilemeyle birlikte iki yeni koşul ortaya çıkmıştı: Birincisi, Avrupa'nın sömürgeci yönetiminin dışarıdan yıkılması, ikincisi ise ABD'nin neredeyse dikey bir şekilde büyük güç statüsüne yükselmesi ve bunu takiben özellikle Büyük Britanya'nın ve diğer sömürgeci güçlerin artık Amerikan silahlarına ve iyi niyetine bağımlı hâle gelmeleriydi. Benzer bir şekilde Oguamanam (2004: 195) uluslararası hukukun aşırı pozitivist görünüşünden ve ulus-devletin ezici gücünden uzaklaşmasına neden olan gelişmelerin belki de en göze çarpanının, dünya düzeni üzerindeki etkisi ile birlikte Nazi Almanya'sı tarafından yapılan soykırım olduğunu ve bu yaşananların neticesinde, ulus devletin vatandaşlarına yönelik muameleye ilişkin şimdiye kadar sorgulanmayan yetkilerinin yeniden değerlendirilmesine yol açtığını ifade etmektedir. Buradan hareketle, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Birleşmiş Milletler'in, temel insan hakları ve değerlerine dayanan bir küresel barış vizyonu ile ortaya çıkması anlamlıdır. Başlangıçta devlet merkezli uluslararası hukuka dayanmakla birlikte Birleşmiş Milletler Antlaşması, ulusal bağlılıktan bağımsız olarak, halkların doğuştan gelen haklarını (Nunes, 1995: 528; akt. Oguamanam, 2004: 195) kabul ederek uluslararası hukukta doğalcı bir yaklaşıma dönüşün sinyallerini vermiştir.

Bu değişim aynı zamanda ulus-devletlerin egemenlik yetkilerini kullanmaları üzerinde de bir dereceye kadar gözetim yapılmasını gerektirmiştir. Birleşmiş Milletler Antlaşması, Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) gibi devlet dışı aktörlerin karar alma süreçlerine katılımını kurumsallaştırarak insan hakları ve politika girişimlerini güçlendirmiştir. Ancak BM, bu adımları atarken Avrupa merkezci yaklaşımını sürdürmüştür.

"Baskıcı ulus-devletleri gözetim altına alarak yerli ve Batılı olmayan halklara umut vermesine rağmen BM, faaliyetlerini ulus-devlet çerçevesine dayandırarak sömürgeleştirilmiş halklar arasındaki bölünmeleri istemeden de

olsa devam ettirmiştir. BM'nin dekolonizasyon süreci, uluslararası arenada yeni aktörlere kapı açarken, kabul için ulus olmayı şart koşmuş, sömürgecilik ve fetihlerden türeyen Avrupa-merkezci Vestfalya modelini tercih etmiştir. Bu tercih, özellikle Kuzey Amerika, Avustralya ve Kuzey Kutbu gibi bölgelerde Batılı yapıların egemenliğini güçlendiren ve yerli toplulukları marjinalleştiren sömürgeci müdahaleler tarafından sıklıkla kesintiye uğratan veya görmezden gelinen yerli sosyo-politik ilişkileri göz ardı etmiştir.” (Oguamanam, 2004: 195-196)

Oguamanam'a göre (2004: 198-199) BM, uluslararası hukuka doğalcı yaklaşımını pekiştirmek ve ulus-devletin vatandaşları üzerindeki baskıcı etkisini kırmak için önemli bir girişimde bulunarak, toplu olarak Uluslararası Haklar Bildirgesi olarak bilinen üç temel belgeyi hayata geçirmiştir; bunlar 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanname (İHEB) ve 1966 tarihli temel insan hakları antlaşmaları olan Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (MSHS) ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'dir (ESKHS). Bu antlaşmaların bütünü dini özgürlükleri, halkların kendi kaderlerini tayin etme ve kendi kültürel miraslarından yararlanma hakkı da dahil olmak üzere azınlık haklarını güvence altına almaktadır. BM, bu hakları daha geniş bir uluslararası hukuk çerçevesi içine yerleştirerek, insan onuru ve eşitlik için ulusal sınırları ve yerel mevzuatı aşan küresel bir standart oluşturmayı amaçlamıştır. Bu uluslararası yasal çerçeve, kültürel ifade hakkı ve azınlık kimliklerinin korunması gibi bazı hakların devredilemez olduğunu ve iç politikalardan bağımsız olarak korunması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu nedenle, bu belgeler yalnızca savunmasız gruplar için yasal bir kalkan olarak değil, aynı zamanda devletleri temel insan haklarının ihlalden sorumlu tutacak bir mekanizma olarak da hizmet etmektedir. Kültürel hakların ve kendi kaderini tayin hakkının dahil edilmesiyle birlikte de kültürel çeşitliliğin insan onurunun kilit bir bileşeni olarak kabul edildiğinin altı çizilmiş ve böylece daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir küresel toplum teşvik edilmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Latin Amerika'daki emek ayrımcılığı raporlarına yanıt olarak 1957 yılında 107 sayılı Yerli ve Kabile Toplulukları Sözleşmesini kabul etmiştir. Bu Sözleşme, yerli halkların sosyal, ekonomik veya kültürel koşullarının, haklardan tam olarak yararlanmalarını ve ulusal ilerlemeye katılımlarını engellediğini kabul etmektedir. Sözleşme, yerli halkların “korunması ve entegrasyonunu” vurgulamakta ve taraf devletleri, zorlamadan ziyade iş birliğini vurgulayarak, bu halkların aşamalı olarak entegre edilmeleri için sistematik eylemler üstlenmekle görevlendirmektedir. Barsh'ın da (1986: 370) ifade ettiği gibi “*paternalist yaklaşımı nedeniyle eleştirilmesine rağmen 107 sayılı Sözleşme, yerli halkların toprak haklarına ilişkin ilk ve tek bağlayıcı standartları temsil etmektedir. Yerli halkların geleneksel olarak ikamet ettikleri topraklar üzerindeki mülkiyet hakkını, toprak kullanımı ve mirasla ilgili geleneksel yasalarını tanımaktadır. Ayrıca, ulusal hükümetler tarafından kalkınma amacıyla el konulan topraklar için tazminat alma haklarını da kabul etmektedir. Sözleşme ayrıca yerli*

halkları, bir ülkenin veya coğrafi bölgenin sömürge öncesi sakinlerinin soyundan gelen ve kendi sosyal, ekonomik ve kültürel kurumlarına uygun olarak yaşama eğiliminde olan halklar olarak tanımlamaya çalışmaktadır". 107 sayılı Sözleşme yerli halkların haklarının ele alınmasında önemli bir adım olmakla birlikte, yerli toplulukların ulusal çerçevelerde entegre edilmesindeki karmaşıklıkları da ortaya koymuştur. Sözleşmenin koruma yerine entegrasyona yaptığı vurgu, yerli kültürlerin farklı kimliklerinin korunması bağlamında tartışma konusu olmuştur. Bu eksikliklere rağmen 107 sayılı Sözleşme, kültürel mirasları, sosyal uygulamaları ve ekonomik özerklikleri de dahil olmak üzere yerli haklarının daha güçlü bir şekilde korunmasına yönelik daha sonraki uluslararası çabaların da önünü açmıştır. Ayrıca, yerli topluluklar ile onları yöneten devletler arasındaki ilişkinin daha incelikli bir şekilde anlaşılması ihtiyacının altını çizerek paternalist eğilimlerini düzeltmeye ve yerli halkları kendi koşullarında güçlendirmeye yönelik sonraki sözleşmeler ve bildirgeler için de zemin hazırlamıştır.

Sömürgecilik ve ilişkili uygulamaların sonlanmasının gerekliliği Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1514 (XV) sayılı kararıyla 14 Aralık 1960 tarihinde kabul edilen Sömürge İdaresi Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildiri'de ifade edilmiştir. Bildiride, tam bağımsızlık, özgürlük, egemenlik ve kendi kaderini tayin kavramları ele alınarak sömürge yönetiminin sona erdirilmesi için yasal bir çerçeve oluşturulmuş, siyasi bağımsızlığı reddetmenin her türlü gerekçesi yasaklanmıştır. Mushkatt'a göre (1972: 24):

"Bildiri, pozitivist uluslararası hukuk okulunun medeni uluslar ve medeni olmayan uluslar; egemenlik hakkına sahip uluslar ve yabancıların himayesine ihtiyaç duyan uluslar; özne olabilecek halklar ve sadece uluslararası hukukun nesnesi olabilecek halklar olduğu varsayımlarını sona erdirmiştir; ancak, uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler alanındaki modern düşünce okulları bile kendi kaderini tayin hakkının kesin bir yorumunu sunmamıştır."

Kendi kaderini tayin hakkının tanımlanmasındaki bu muğlaklık, özellikle mevcut devletlerin toprak bütünlüğü ile çatıştığı durumlarda, bu hakkın uygulanmasında tartışmalara yol açmıştır. Bildiri, sömürgeciliğin ideolojik temellerinin ortadan kaldırılmasında önemli bir kilometre taşı olsa da kendi kaderini tayin hakkının pratikte hayata geçirilmesi bahsedilen belirsizlik sebebiyle problemlidir.

Sömürgeciliğin sonlandırılması amacıyla atılan bir başka adım da 1961 tarihli Genel Olarak Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Deklarasyon'dur. Oguamanam (2004: 196-197) Birleşmiş Milletler'in bu deklarasyonda, tuzlu su doktrini olarak bilinen dekolonizasyon tüzüğünde anklav toprakları dahil etmeyerek denizaşırı topraklarla sınırlandırdığını, sömürgeleştirilmiş birçok devletin 20. yüzyılın ikinci yarısında bağımsızlığını kazanıp BM'ye katılırken anklav bölgelerdeki yerli halkların uluslararası toplumla tam anlamıyla ilişki kurmalarının sömürgeci otoriteler tarafından genellikle kısıtlandığını ve tuzlu su doktrini nedeniyle,

uluslararası hukukun yerli halklara sınırlı bir bakış açısıyla yaklaşım anklav bölgelerinin ötesindeki diğer sömürgeleştirilmiş grupları dışladıklarını ifade eder. Dolayısıyla tuzlu su doktrini, anakara topraklarında yaşayan yerli halkların haklarının ve mücadelelerinin büyük ölçüde göz ardı edilmesiyle ve böylece bir tür sömürge gözetiminin sürdürülmesiyle sonuçlanmıştır. Uluslararası yasal çerçevede farklı coğrafi bağlamlarda sömürgeciliğin karmaşıklığı tam olarak ele alınamamış ve tuzlu su doktrini tarafından belirlenen parametrelere uymayan yerli halkların ve diğer sömürgeleştirilmiş grupların haklarının tanınması ve korunmasında bir boşluk yaratılmıştır.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin himayesinde, Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu 1971 yılında yerli halklara karşı ayrımcılık konusunda bir çalışma yürütmekle görevlendirilmiş ve bunun sonucunda önemli bir dönüm noktası olan Cobo Raporu ortaya çıkmıştır (Anaya, 1996: 51). Bu rapor, yerli halklarla ilgili konularda önemli bir referans belgesi hâline gelmiştir. 1982 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, yerli halkların küresel sorunlarını ele almak ve bu sorunların çözümüne yönelik uluslararası standartlar geliştirmek üzere Birleşmiş Milletler Yerli Halklar Çalışma Grubu'nu (UNWGIP) kurmuştur. UNWGIP, yerli halklar ve sömürgeci devletler arasındaki anlaşmaları gözden geçirmek ve yerli halkların kültürel ve fikri mülkiyet haklarını araştırmakla görevlendirilmiştir (Anaya, 1996: 51; Barsh, 1986: 370). Oguamanam (2004: 201-202) UNWGIP süreci ile ilgili "*Çalışmalarını 1993 yılında tamamlayan UNWGIP, kültürel koruma, ekonomik ve sosyal refah, kendi kaderini tayin, siyasi güçlendirme, ata toprakları ve antlaşma taahhütleri de dahil olmak üzere çeşitli yerli taleplerini kapsayan Yerli Halkların Hakları Taslak Bildirgesi'ni yayınlamıştır. Taslak Deklarasyon, kapsamlı yapısına rağmen Birleşmiş Milletler bürokrasisi içinde on yılı aşkın bir süre bekletilmiş ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Deklarasyonu olarak kabul edilememiştir*" demiştir. Süreçteki bu gecikme, yerli halkların talepleri ile uluslararası toplumun siyasi gerçekleri arasındaki gerilimi ortaya koyarak yerli haklarının uluslararası hukuk çerçevesinde ilerletilmesinin karmaşıklığını ve zorluğunu ortaya çıkarmıştır.

Yerli halkların kültürel bütünlüğüne ilişkin özel dikkat gerektiren, yerli halkların sanat eserleri, bilimsel bilgileri (özellikle doğal dünyaya ilişkin), şarkıları, hikayeleri, insan kalıntıları, cenaze eşyaları ve yerli kültürel mirasın diğer somut ve somut olmayan yönleriyle ilgili konular, BM Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu sponsorluğunda, çalışma grubu başkanı Erica-Irene Daes tarafından yürütülen bir çalışmanın konusu olmuştur. 1993 tarihli Yerli Halkların Kültürel ve Fikri Mülkiyetinin Korunması Çalışması, yerli halkları kültürel miraslarını oluşturan somut ve somut olmayan unsurlardan faydalanmaktan haksız yere mahrum bırakan yaygın tarihsel ve süregelen uygulamaları tanımlamıştır. Anaya (1996: 103) çalışmada, bu uygulamaları düzeltmek için bazı ülkelerdeki yasal ve politik

girişimlerin tanımlandığını ve bu tür ek girişimlerin yanı sıra bu konuda daha fazla uluslararası iş birliği için tedbirler önerildiğini ifade eder.

“Alt komisyonun talebi üzerine, çalışma grubunun başkanı çalışmasını, çalışma grubunun üst organları tarafından değerlendirilmek üzere, yerli kültürel mirasa ilişkin taslak bir ilkeler beyanı ile devam ettirmiştir. Bu ilkeler, 1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı kararları da dahil olmak üzere, devletler tarafından halihazırda kabul edilmiş olan uluslararası belgelerde yansıtılan fikir birliği üzerine inşa edilmiştir. Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu, yerli halkların “bilgileri ve geleneksel uygulamaları nedeniyle” sürdürülebilir kalkınmada oynayabilecekleri “hayati” rolü kabul etmektedir. Buna ek olarak, “Gündem 21” olarak kabul edilen konferans kararı, devletleri, “yerli halklar ve topluluklarıyla tam bir ortaklık içinde”, yerli halkları kültürel miraslarını oluşturan bilgi, kaynak ve uygulamalardan yararlanma ve bunlar üzerinde kontrol sahibi olma konusunda güçlendirmek için uygun politikaları ve yasal mekanizmaları benimsemeye veya güçlendirmeye çağırılmaktadır” (Anaya, 1996: 104).

Gelişen bu uluslararası ilkeler ve politikalar çerçevesi, yerel bilgi ve kültürel uygulamaların sadece değerli bir kültürel miras olarak değil, aynı zamanda küresel sürdürülebilir kalkınma çabalarının önemli unsurları olarak giderek daha fazla kabul gördüğünü göstermiştir. Bununla birlikte, bu ilkelerin etkili bir şekilde uygulanması, devletler ve yerli topluluklar arasında iş birliği sağlanmasını gerektirdiğinden yerli halkların kültürel ve fikri mülkiyetlerinin korunması ve yönetilmesinde sadece katılımcı rolünü değil, liderlik rolünü de üstlenmeleri esas hâle gelmiştir.

Yerli halkların yerel bilgisi, Avrupa-merkezci düşüncedeki etnografik geleneğin içsel görüşünden farklıdır. Daes (1997: 5; akt. Milchan, 2003: 160) yerli halkların insan zihninin ve ruhunun tüm yaratımlarını birbirine bağlı olarak algıladıklarını ve bu tüm yaratımların insanlar ve toprakları arasındaki bağlantılar, toprakta yaşayan diğer canlılarla olan akrabalıkları ve ruhani ilişkiler olmak üzere ortak bir kaynaktan doğduğunu düşündüklerini ifade eder. Benzer bir şekilde Amerikan yerlilerinin ibadet özgürlüğü üzerine yazdığı makalede Trope (1993: 376) kutsal kabul edilen alanların genellikle kabile yaratılış anlatılarında ve dini öneme sahip diğer tarihi olaylarda önem taşıdığını; bu alanların aynı zamanda kutsal bitkilerin veya diğer doğal malzemelerin bulunduğu alanlar veya özel coğrafi özelliklere sahip yerler veya mezar alanları veya kabile ataları tarafından oluşturulmuş yapıların, oymaların veya şifalı çarklar ve petroglifler gibi resimlerin bulunduğu yerler olabileceğini; bazı kabile dinleri için bu kutsal alanların, belirli törenlerin gerçekleştirilmesi gereken tek ibadet yerleri olduğunu ve bu alanların nerede olduğu bilgisinin birçok kabile dininde sıkı korunan sırlar olup bu bilgileri yabancılara ifşa etmenin inançlarına ve uygulamalarına aykırı olduğunu belirtir. Yerel bilgi, taşıyıcısından soyutlanamayacak ve kesin bir tanımla formüle edilemeyecek ölçüde klan, grup, topluluk veya birey içinde derinlemesine kök salmıştır. Battiste ve Henderson (2000: 31) yerel bilgiye sahip olanların, bu bilgiyi düzenli bir şekilde kullandıklarını ve bunun da

bilgiyi hem onların bir parçası hâline getirdiğini hem de bilginin sadece kişisel bağlam çerçevesinde tanımlanabilmesine yol açtığını söyler. Dolayısıyla, atalardan kalma toprak hakları, kültürel koruma ve antlaşma hakları gibi yerli halkların temel talepleri, yerli epistemolojisi ve değerleri bağlamında önem taşısa da Oguamanam'ın da (2004: 205) ifade ettiği gibi Avrupa-merkezci yapının belirlediği standartlara ve bu yapı tarafından öne sürülen tanımlara ve kalıplara bakıldığında yerel bilginin Batılı anlamda korunmadığından söz edilebilir. Benzer bir şekilde Long (1998: 118) çoğu fikri mülkiyet hukuku modelinin Batılı, kapitalist felsefeye dayandığı ve gerçekten de böyle bir dünya görüşü göz önünde bulundurularak geliştirilmiş gibi görüldüğünü belirtir. 1993 yılında "Bellagio Conference on Cultural Agency/ Cultural Authority" adıyla düzenlenen konferansta da fikri mülkiyet yasalarıyla ilgili bu eksiklik tespit edilmiş ve eleştirilmiştir. Karaganis'e göre (2012: 5) Bellagio Beyanı'nda çağdaş fikri mülkiyet hukukunun, bireysel, tek başına ve özgün bir yaratıcı olarak eser sahibi kavramı etrafında inşa edildiği ve korumaların bu tasvire göre ayrıldığı belirtilmiş ve bu modele uymayan kabile kültürü ve tıbbi bilginin koruyucularının, geleneksel sanatsal ve müzikal formları uygulayan kolektiflerin veya değerli tohum çeşitlerinin köylü yetiştiricilerinin fikri mülkiyet korumasından mahrum bırakıldıkları vurgulanmıştır.

Bellagio Beyanı'nda dile getirilen bu eleştiri, özellikle fikri mülkiyet alanında, yerel bilgi sistemleri ile Batılı yasal düzenlemelerin dayattığı çerçeveler arasındaki temel gerilimin altını çizmektedir. Topulukların kültürel ve ruhani dokusuna derinlemesine işlemiş olan yerel bilgi, Batı'nın bireyler tarafından sahiplenilebilen veya patentlenebilen, metalaştırılabilir ve izole edilebilir bir varlık olarak bilgi kavramına uymamaktadır. Yerel bilgi yerli toplumun kimliğinden, topraklarından ve ruhani uygulamalarından ayrıştıramayan kolektif bir miras olarak kabul edilmektedir. Bellagio Beyanı'nda da yerel bilginin toplumsal ve nesilden nesle aktarılan doğasını hesaba katmayan eser sahibi merkezli fikri mülkiyet hukuku modeli eleştirilerek bu tutarsızlıkların altı çizilmiştir. Fikri mülkiyet haklarını birey etrafında şekillendiren Batılı hukuk sistemleri kabile büyükleri, geleneksel şifacılar gibi yerel bilginin koruyucularını diğer fikri yaratım biçimlerine sağlanan korumalardan dışlamıştır. Bu dışlama sadece yerli toplulukları yasal korumadan mahrum bırakmakla kalmamış, aynı zamanda çoğu zaman yeterli tazminat sağlanmadan veya onay alınmadan sömürüye maruz kalan kültürel uygulamalarının ve bilgi sistemlerinin hayatta kalmasını da tehdit etmiştir.

Bu noktada yasal olarak korunmayan yerel bilginin sahiplenilmesi üzerine kültürel sahiplenme konusu ile ilgili yapılmış ilk çalışmalardan biri olan Mead, Awa ve Porou'nun 1994 yılında hazırladıkları rapordan söz etmek gerekmektedir. Bu çalışmada, yerel bilginin uygun bir onay veya rıza olmaksızın sömürülmesi ve sahiplenilmesi konusu ele alınmış ve kültürel sahiplenme yeni bir sömürgeleştirme biçimine benzetilmiştir. Mead, Awa ve

Porou (1994) yerel bilgi sistemlerinin önemini vurgulayarak bunların kötüye kullanılmasının potansiyel sonuçlarına ilişkin endişelerini dile getirmişlerdir. Bu istismarın yalnızca yerli toplulukların haklarını ihlal etmekle kalmayıp aynı zamanda sömürgeci güç dinamiklerini de sürdürdüğünü savunmuşlardır. Mead, Awa ve Porou (1994: 5) ilaç sektöründen Merck Pharmaceuticals firmasının Kosta Rika ile ülke topraklarının üçte birinin biyolojik araştırma hakları için iki yıl süresince bir milyon dolarlık bir anlaşma imzalaması ve Avustralyalı bitki toplayıcısı Clive Francis, sözleşmesini ihlal ederek Libya'da incelemesi için gönderilen alfalfa tohumlarını çalıp Avustralya'ya dönmesi örneklerine çalışmalarında yer vererek biyoçeşitlilik madenciliğinin, bir ülkenin kaynaklarının başka bir ülke tarafından ticari olarak sömürülebileceği felsefesine dayandığını ve 1948 yılında imzalanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın bu durumu yasal hâle getirdiğini ifade ederler.

Mead, Awa ve Porou'nun raporundan da anlaşıldığı üzere dekolonizasyon ve kültürel sahiplenme güç dinamiklerini ve tarihsel adaletsizlikleri yansıtan iç içe geçmiş kavramlardır. Dekolonizasyon, yerli kültürleri ve kimlikleri baskılayan sömürgeci güç yapılarını ortadan kaldırmaya ve tarihsel adaletsizlikleri düzeltmeye çalışır. Sömürgeleştirilmiş halkların kültürel miraslarını geri almalarını ve kendi anlatılarını ve kimliklerini savunmalarını sağlamayı hedefler. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan dekolonizasyon sürecinde, sömürge sistemlerinin ve yapılarının ortadan kaldırılarak sömürgeleştirilmiş halkların toprakları, kaynakları ve kimlikleri üzerindeki kontrollerini yeniden kazanmaları amaçlanmışsa da kültürel mirasın, geleneklerin, sembollerin ve uygulamaların sömürülmesinin önüne geçilememiş, sömürgecilik bir anlamda kültürel sahiplenmeye dönüşmüştür.

5. Kültürel Sahiplenme Üzerine Tartışmalar

Kültürel sahiplenme, başta etik problemler olmak üzere kültürel alışverişin ve sömürünün sınırları hakkında farklı soruları gündeme getirerek geniş çapta tartışılan bir konu hâline gelmiştir. Kültürel sahiplenmenin olumlu ve olumsuz kabul edilen yönleriyle tartışıldığı disiplinler bağlam, neyin sahiplenme sayılacağına, sahiplenmenin nasıl tanımlanacağına ve neden olduğu zarara farklı bakış açıları getirmektedir. Hukuk alanında, kültürel sahiplenme kısaca fikri mülkiyetin izinsiz alınması olarak düşünülür (Scafidi, 2005:13). Sahiplenme üzerine yapılan hukuki çalışmalar, kültürel sahiplenmenin telif hakkı veya patent ihlali ile nasıl ilişkilendirilebileceği ve fikri mülkiyet hukuku gibi hangi yasal mekanizmaların kültürel hırsızlıkla ilişkili zararları önleyebileceği hakkında sorular ortaya koymaktadır.⁴

Antropolog Michael F. Brown (2005: 44) kültürel sahiplenmenin iki ana nedenden dolayı yanlış olduğu ifade eder. Birincisi, kültürel

⁴ Bu konuda bk. (Oğuz, 2009; Semiz, 2013; Merry, 1998; Fish, 2006).

sahiplenmenin, yaratımlarının yabancılar tarafından taklit edilmesini nadiren onaylayan kaynak topluluğun kültürel değerlerine saygısızlık olması ve ikincisi de bu topluluğu ya meşru ekonomik faydalardan mahrum bırakarak ya da sosyal sağlığı için gerekli olan ortak anlayışı baltalayarak maddi zarara maruz bırakmasıdır. Bir kültüre ait unsurlar izinsiz veya bağlamından koparılıp kullanıldığında kültürü sahiplenilen topluluk, kültürel sembollerinin nasıl kullanıldığını veya yorumlandığını kontrol edemez duruma gelebilir. Bu durum kültürel uygulamaların değişim göstermesine ve anlamını yitirmesine yol açarak topluluğun kendi geleneklerini olduğu haliyle korumasını zorlaştırabilir. Ayrıca, kültür çevresinin dışındakilerin bu kültürel unsurlardan, faydalarını asıl toplulukla paylaşmaması ekonomik eşitsizlikleri derinleştirir ve topluluğun kalkınması için kendi kültürel mirasından yararlanmasını engelleyebilir. Bu durum sadece ekonomik zarara yol açmakla kalmaz, aynı zamanda topluluğu bir arada tutan ortak anlam ve kimlik tehlikeye girdiği için topluluğun sosyal dokusuna da zarar verir. Bu nedenle kültürel sahiplenmenin sonuçları saygısızlığın ötesine geçerek kültürün kaynağı konumundaki topluluğun hayatta kalmasını ve refahını da etkiler.

Sanat felsefesi alanında çalışmalar yürüten ve kültürel sahiplenme konusunda birçok araştırması olan Young, kültürel hikayelerin ve stillerin yabancılar tarafından temsil edilmesinin veya kullanılmasının potansiyel olarak rahatsız edici olduğunu kabul etmekle birlikte, yukarıda bahsedilen zararlar konusunda şüpheli olduğunu ifade eder ve kültürün üyelerinin başına gelebileceğini kabul ettiği zararların kapsamı ve sıklığı konusunda da benzer şekilde şüphecidir. Young'ın (2010: 111, 113, 152, 156) sahiplenmenin ahlaki açıdan kabul edilebilirliğini belirlerken temel kaygısı, sonuçların estetik açıdan başarılı olup olmadığıdır. Kültürel sahiplenme konusuna da bu açıdan bakmaktadır. Bazı eserler tam da sanatçı içeriği beceriksiz ve etkisiz bir şekilde kendine mal ettiği için estetik açıdan başarısızdır. Young (2010: 28) sonucu başarılı olduğu sürece kültürel sahiplenmenin çağdaş dünyada sanatın gelişmesi için önemli olduğunu ve bu sebeple de kültürel sahiplenmeyi tamamen reddetmediğini ifade eder.

Kültürel sahiplenme konusunu hukuk ve etik açıdan ele alan Mathias Siems (2019: 414) sonuçsalci etik perspektiften bakıldığında, kültürel olguların 'sahipliğine' saygı göstermenin kültürel fikirlerin ve ürünlerin korunması ve başkalarının bunları kullanmasına izin vermenin kültür sahiplerine bağlı olması açısından herkes için iyi olacağı fikrinin savunulabilir olduğunu, ancak pratikte, kültürel sahiplenmeye rıza gösterilip gösterilmediğinin sorulmasının pek çok durumda mümkün olmadığını söyler. Mathias, bir kadın perspektifinden yazan bir erkek söz konusu olduğunda dünyadaki tüm kadınlardan izin almanın mümkün olup olmayacağı sorusunu sorarak kültürel sahiplenmenin önlenmesinde uygulamada yaşanabilecek zorluklara vurgu yapar. Kültürel sahiplenmenin aynı zamanda çok fazla insana faydalı olabileceğini, kültürel sahiplenme

aracılığıyla yemek, müzik ve giysi gibi iyi kültürel olguların yayılabileceğini ve sonuç olarak bunun da insanların yararına olacağını ifade eder.

Etik açıdan kültüre sahiplenmeyi değerlendirdiğinde Liz Bucar (2022: 6) kültürel sahiplenmeyi dile getirmekteki temel etik dürtüye katıldığını belirtirken ister ırk ister toplumsal cinsiyet ister sınıf temelli olsun, ayrıcalıklı kişilerin sahiplenme eylemlerinin, kültürü sahiplenilen kişilere genellikle zarar verdiğini ifade etmiştir. Oyun alanının eşit olmadığını ve bu nedenle bir azınlık kültüründen kötü niyet güdülmeksizin yapılan ödünç almanın bile bir ayrıcalık uygulaması olduğunu ve zaten savunmasız olan insanların haklarından mahrum bırakılmasına katkıda bulunduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte, kültürel sahiplenmenin popüler kullanımının, bu vakaların farklı etik sorunları gündeme getirebileceği gerçeğini göz ardı ederek, birçok ödünç alma türüne atıfta bulunabileceğinden, kesinlikten yoksun olduğunu belirtmiştir. Bir şeyi kültürel sahiplenme olarak adlandırmanın herkesi bunun ahlaki açıdan sakıncalı olduğuna ikna etmediğini de eklemiştir. Özellikle bireysel deneyimler söz konusu olduğunda kültürel sahiplenmenin zararlı olup olmadığı tartışılabilir.

Kültürel sahiplenmeyi ödünç alma ve ödünç alınanın saflığı bağlamında eleştiren Yuniya Kawamura (2022: 172-173) kültürel sahiplenme konusundaki tartışmaların, kendine ait olmayan bir kültürü alma fikri etrafında döndüğünü ve bunun iki kültür arasında net bir sınıra işaret ederken kültürel sahiplenmenin bir kültürün diğerinin alanını aştığını, istila ettiğini veya alanına izinsiz girdiğini ima ettiğini söylemiştir. Kawamura, bu tartışmada kimin içeriden kimin dışarıdan kabul edildiğinin belirginleştiğini ifade etmiştir. Ayrıca kavramın, ödünç alınan şeyin otantik ya da saf olmadığını varsaydığını vurgulamıştır. Bazı eylemlerin gerçekten de kültürel sahiplenme olduğunu kabul ederken günümüzün küreselleşmiş dünyasında herhangi bir şeyin saf ve gerçekten otantik olarak kabul edilip edilemeyeceği sorusunu gündeme getirmiştir.

Olivier Roy (2024: 84-85) toplumsal bir olgu olarak değil yüzen işaretler koleksiyonu olarak algılanan kültürün unsurlarının ele geçirilebilir, yeniden kullanılabilir ve yeni dizilere eklenebilir olduğunu söyler. Her bir işaret açıkça tanımlanmış ve belirli bir kültüre atfedilmiş olduğundan kültürün parçalarının telif hakkını almanın ve bunları “folklorem” koleksiyonlarına dönüştürme girişimlerinin anlaşılabilir olduğunu ifade eder. Roy, intihal ve kültürel sahiplenmeyi kıyaslayarak insanların intihalden çok daha fazlası demek olan kültürel sahiplenme konusunda neden tartıştıklarını daha az anlaşılır bulur. Ona göre intihal, eser üreten yazar ve intihalcı olmak üzere iki yazarı karşı karşıya getirirken kültürel sahiplenme ise iki grup arasındaki bir çatışmadır. Roy, bu grupların genellikle, grubun kendinden menkul temsilcileri tarafından karar verildiği üzere, yalnızca söz konusu folklorik öğeleri “sahip olmaları” ile tanımlandıklarını ve bunun da akla “Kim kimin adına konuşuyor?” sorusunu getirdiğini söyler. Bu olgunun,

savunuculuğun performatif etkisi olarak görülebildiğini, ancak aynı zamanda sadece yaşayan bir müzede fantezi ve kararlılık yoluyla yeniden inşa edilebilecek kapsayıcı bir kültürün kaybının da işareti olduğunu vurgular. Roy, kültürel sahiplenmenin mülkiyet, temsil gibi karmaşık konuları içerdiği ve kültürel unsurların artık sabit olmadığı, başkaları tarafından alınıp yeniden kullanılabilirdiği bir dünyada kültürün korunması fikrini irdelerken ortak bir kültürel kimliğin kaybına ve küreselleşmiş bir dünyada kültürel bütünlüğü korumanın zorluklarına ilişkin daha derin endişelerini yansıtmaktadır.

Giderek birbirine daha çok bağlanan bir dünyada, kültürler etkileşir, birbirine karışır ve birbirini etkilerken neyin gerçekten “saf” veya “özgün” olduğunu tanımlamak zorlaşmaktadır. Kawamura, kültürel sınırların sabit ve geçirimsiz olduğu düşüncesine meydan okuyarak kültürel alışverişin insanlık tarihinin doğal bir parçası olduğunu öne sürmektedir. Bu durumda, kültürel mülkiyetin doğası ve kültürel pratik ve sembollerin dış etkilere kayıtsız kalmasını beklemenin gerçekçi olup olmadığı hakkında önemli soruları gündeme getirmektedir. Tartışma sadece kültürlerin saf kalıp kalamayacağı ya da saf kalması gerekip gerekmediğiyle ilgili değil, aynı zamanda kültürel unsurların küresel bağlamda nasıl ödünç alındığı, kullanıldığı ve anlaşıldığına dair etiketle de ilgilidir. Kawamura’nın bakış açısı bizi kültürlerin etrafına koyduğumuz katı sınırları yeniden gözden geçirmeye ve başkalarının kültürel pratikleriyle kökenlerine ve önemlerine saygı duyacak şekilde nasıl ilişki kurabileceğimiz konusunda eleştirel düşünmeye de davet etmektedir. Siems’in de ifade ettiği gibi kültür sahiplerinin hepsinden rıza almak pratikte uygulanabilir olmasa da Brown’ın vurguladığı maddi zarar gibi oldukça pratik ve gerçek olan kaygıları da göz ardı etmemek gerekir.

Kültürel sahiplenmeyi çevreleyen tartışmaların çok yönlü olduğu açıktır. Bir yandan, kültürel sahiplenmenin farklı kültürler arasında bir köprü görevi görebileceği, yemek, müzik ve moda gibi farklı kültürlerden doğan kültürel unsurların yayılmasına ve zenginleşmesine olanak sağlayabileceği savunulabilir. Bu alışveriş, farklı kültürlerin daha iyi anlaşılmasını ve takdir edilmesini sağlayabilir ve kültürlerin benzersiz unsurlarını daha geniş bir kitleye ulaştırarak daha kolay erişilebilir olmalarına imkân sağlayabilir. Belirli bir kültürün unsurları başkaları tarafından benimsendiğinde, bu unsurlar küresel çapta tanınırlık ve etki alanı kazanabilir ve potansiyel olarak kaynak kültüre daha derin bir saygı duyulmasının önünü açabilir. Öte yandan kültür unsurlarının anlamını yitirmesi ve bağlamından kopması da söz konusudur. Örneğin, fiziksel ve duygusal refahı vurgulayan ve eski Hint felsefesinden türetilen uluslararası kabul görmüş bir uygulama olarak yoga pratiğinin kültürel sahiplenmenin hem olumlu hem de olumsuz yönünü aynı anda yansıttığı söylenebilir. Baitmangalkar (URL-6) yoga yaparken giyilen kıyafetlerden yoga eğitmeniyle kurulan iletişime kadar birçok noktada Amerikan yogası ve Hint

yogası arasındaki farklılardan bahsetmektedir. Hulkower da (URL-11) Amerika'da 1970'lerde popülerleştikten sonra yoganın yirmi yedi milyar dolarlık bir endüstri hâline geldiğini vurgulamıştır. Böylelikle Hindistan'da doğan yoga felsefesi, bir yandan dünyanın hemen her yerinde tanınır ve uygulanır olmuş diğer yandan da köklerinden ve felsefinden uzaklaşmış, başkalarının üzerinden kâr elde ettiği bir egzersiz biçimine dönüşmüştür. Benzer bir dönüşümü Aksüt (2023) 2005 yılında İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mirasları Başyapıtları Listesi'ne, 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kaydedilen Mevlevi Sema Törenleri'nde tespit etmiştir; dini boyutuyla ibadet olarak kabul edilen bu törenler, düğün, sünnet töreni gibi farklı etkinliklerde kâr elde edilen gösterilere dönüşmüştür. Uluslararası Mevlâna Vakfı'nın yöneticilerinden biri olan Işın Çelebi'nin semanın gösteri değil ibadet olduğunu (Aksüt, 2023:692) ifade etmesi kültürel sahiplenme neticesinde bağlamından koparılan sema töreninin anlamını yitirmesine karşı çıktığını göstermektedir. Belirli bir kültür çevresi içinde bir ibadet olarak görülen sema töreni ticarileştirilmekte ve bağlamı dışına çıkarılarak bir gösteri olarak sunulması sebebiyle de önemsizleştirilmektedir.

Kültürel özgünlük kavramı konuya bir başka boyut daha getirmektedir. Kültürlerin her zaman birbirleriyle etkileşim içinde olduğu, birbirlerini etkilediği ve birbirlerinden ödünç aldığı küreselleşmiş bir dünyada, saf ve değişmemiş bir kültürü sürdürme fikri giderek zorlaşmaktadır. Kültürel alışverişin tarihsel örnekleri, kültürlerin dinamik olduğunu ve sürekli geliştiğini, fikirlerin, uygulamaların ve sembollerin sınırlar ötesine sürekli akışıyla şekillendiğini göstermektedir. Kültürleri statik, değişmez bir biçimde korumaya çalışmak gerçekçi değildir. Bunun yerine kültürel alışverişlerin saygı ve anlayış içinde gerçekleşmesinin desteklenmesi bunun için de kültürlerarası diyalogların sağlanması faydalı olacaktır. Örneğin, Türkiye Belediyeler Birliği'nin Kardeş Şehirler projesi, ulusal düzeyde il tanıtım günleri gibi kültürlerarası diyalog ve iş birliğini öne çıkaran uygulamalar, kültürel sahiplenmeyi değil kültürel takdiri destekleyici niteliktedir. İl tanıtım günleri, farklı illerin mutfak kültürünü ve kültürel unsurlarını başka illere taşıyarak kültür ekonomisine de katkıda bulunmaktadır. Ankara'da Ankara Ticaret Odası tarafından ikincisi düzenlenen Uluslararası Coğrafi İşaretle Ürünler Zirvesi de coğrafi işaretli ürünler konusunda farkındalık kazanılması için bir araç olmuştur (URL-5).

Kültürel sahiplenme, intihal eylemleriyle de karıştırılmamalıdır. İntihal tipik olarak iki yazar arasında yasalarla korunan belirli bir fikri mülkiyetin sahipliği konusunda bir çatışmayı içerirken, kültürel sahiplenme gruplar arasında daha geniş ve daha karmaşık bir çatışmayı içerir. Bu çatışma genellikle kültürel temsil, kimlik ve kültürel miras üzerindeki kontrol mücadelesi gibi daha derin sosyal ve siyasi dinamikleri yansıtır. Tartışma sadece kültürlerin saf kalıp kalamayacağı ya da saf kalması gerekip gerekmediği ile ilgili değil, aynı zamanda kültürel unsurların küresel bir

bağlamda nasıl ödünç alındığı, kullanıldığı ve anlaşıldığına dair etik anlayışla da ilgilidir. Kültürel unsurları temsil etme ve kontrol etme hakkına kimin sahip olduğu ve kültürel sınırların giderek daha geçirgen hâle geldiği bir dünyada bu haklara nasıl saygı gösterilebileceğine dair kritik soruları gündeme getirmektedir. Ötekileştirilmiş toplulukların karşılaştığı tarihsel ve süregelen adaletsizliklerin kabul edilmesini ve kültürel alışverişlerin bu zararları sürdürmemesini sağlamak önemlidir. Amaç, tüm kültürel grupların haklarını ve kimliklerini korurken kültürün dinamik doğasını onurlandıran, kültürel alışverişe daha kapsayıcı ve saygılı bir yaklaşım geliştirmek olmalıdır. Bu da sürekli diyalog, eğitim ve kültürel unsurların paylaşımı ve kullanımında etik uygulamalara bağlılıkla çözülebilir.

Sonuç

Sömürgecilik ve kültürel sahiplenmenin kesişimi, günümüz kültürel alışverişlerini etkilemeye devam eden köklü tarihsel güç dengesizliklerini ortaya koymaktadır. Sömürgeciliğin tahakküm ve sömürü mirası, ötekileştirilmiş kültürlerin sembolleri, uygulamaları ve kimliklerinin genellikle iktidar konumunda olanlar tarafından metalaştırılması ve yeniden kullanılması nedeniyle kültürel sahiplenmenin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu sahiplenme, yalnızca kültürün değerini azaltmakla kalmamış aynı zamanda sömürgecilik geçmişinden kaynaklanan sistematik eşitsizlikleri de sürdürmüştür.

Tarih boyunca kültürler birbirleriyle sayısız şekilde etkileşime girmiş, ticaret yapmış ve birbirlerini etkilemiştir ve bu etkileşimler de ortak değerler, fikirler ve yeniliklerden oluşan zengin kültürel dokuları ortaya çıkarmıştır. Kültürel sahiplenmenin dinamiklerini tartışırken kültürel alışverişin küresel doğasını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu kültürel alışveriş, toplumların büyümesine, öğrenmesine ve “dışarıdan” gelen unsurları kendi “içinde” bütünleştirip kendi geleneklerini zenginleştirmesine olanak tanıyarak insanlığın ilerlemesinin ardındaki itici güç olmuştur. Ancak modern bağlamda bu kültür alışverişi, özellikle de güç dengesizlikleri söz konusu olduğunda, takdir etme ve sahiplenme arasındaki sınırın ayırt edilmesini zorlaştırmıştır. Kültürler giderek farklılaşan toplumlarda birbirine karışıkça, kültürel unsurları ödünç alma ve paylaşma konusunda düşünceli ve saygılı bir yaklaşıma duyulan ihtiyaç da daha önemli hâle gelmiştir. Bu bağlamın anlaşılması, kültürel sahiplenmenin nerede başladığını ve kültürel çeşitliliğin kutlanmasından nasıl farklılık gösterdiğini derinlemesine incelemek için zemin hazırlamaktadır.

Dünyada tüketilen yiyeceklerin, giyilen kıyafetlerin ve benimsenen alışkanlıkların birçoğunun kökeni başka kültürlere dayanmaktadır. Bu gerçeklik, kültürel sahiplenme konusunda sınırın nerede çizilmesi gerektiği sorusunu ortaya koyarken kültürel sahiplenme üzerindeki tartışmaların temelini de oluşturmaktadır. Örneğin, bir tabak makarna tüketmek, ipek bir elbise giymek veya saç ördürmek kültürel sahiplenme anlamına gelmeli midir? Bu eylemleri kültürel sahiplenmeden ayıran ince çizgi, kişinin diğer

kültürlerin çeşitliliğini ve tarihini kutlaması, kabul etmesi ve saygı duymasında ya da tam tersine, başka bir grubun fikri mülkiyeti ve kültürel değerini göz ardı etmesinde veya özellikle maddi çıkar sağlayarak kötüye kullanmasında yatmaktadır. Bir kişi Çin mutfağına ait bir yemeğı tükettiğinde Çin kökenlerinin zımnın tanınması ve takdir edilmesi söz konusudur.

Ancak, anlamını bilmeden veya anlamına inanmadan dini bir sembol takmak kültürel sahiplenme anlamına gelebilir. Özellikle dini inanç söz konusu olduğunda kutsal kabul edilen öğretilerin veya gizli kalması gereken pratiklerin kültürel sahiplenme konusu olması, inanç sahiplerini rahatsız edici olabilmektedir. Kültürel sahiplenme farklı yollarla kültürel kimliğin silinmesine, marjinalleştirilmiş toplulukların sömürülmesine ve güç dengesizliklerinin pekiştirilmesine yol açabileceğinden kültürel takdir ile kültürel sahiplenme arasındaki farkı anlamak ve uygulamak önem kazanmaktadır. UNESCO'nun temsili listeleri kültürel takdiri destekleyici konumda bulunsalar da kültür unsurlarının korunması için yasal düzenlemelerin ve kanunların geliştirilmesi de kurumlar ve şirketler bazında yapılan kültür sahiplerini maddi zarara uğratan kültürel sahiplenme eylemlerinin önüne geçmek için caydırıcı olabilir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Aksüt, S. (2023). Mevlevi sema törenlerinin kültürel ve ekonomik değerleri arasındaki gerilimin tezahürleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (35), 686-702.
- Anaya, J. (1986). *Indigenous peoples in international law*. New York: Oxford University Press.
- Barsh, R. L. (1986). Indigenous peoples: An emerging objects of international law. *American Journal of International Law* 80(2), 369-385.
- Battiste, M. - Henderson, J. (2000). *Protecting indigenous knowledge and heritage: A global challenge*. Saskatoon: Purich Publications.
- Betts, R. (1998). *Decolonization*. London and New York: Routledge.
- Brown, M. F. (2005). Heritage trouble: Recent work on the protection of intangible cultural property. *International Journal of Cultural Property*, 12, 40-61.
- Bucar, L. (2022). *Stealing my religion: Not just any cultural appropriation*. London: Harvard University Press.
- Büyükokutan, B. (2011). Toward a theory of cultural appropriation: Buddhism, the Vietnam war, and the field of U.S. poetry. *American Sociological Review*, 76(4), 620-639.
- Coskuner-Balli, G. - Ertimur, B. (2017). Legitimation of hybrid cultural products: The case of American yoga. *Marketing Theory*, 17 (2) 127-147.
- Coutts-Smith, K. (1991). Some general observations on the problems of cultural colonialism. *The Myth of Primitivism*, (ed.: Susan Heller), 5-18, London: Routledge.

- Fish, A. (2006). The commodification and exchange of knowledge in the case of transnational commercial yoga. *International Journal of Cultural Property*, 13(2), 189-206.
- Gülüm, E. (2021). Somut olmayan kültürel miras-kültürel yaratıcı endüstriler etkileşimlerine kültürel istatistikler çerçevesi'nden bakmak. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(34), 468-483.
- Hart, J. (1997). Translating and resisting empire: Cultural appropriation and postcolonial studies. *Borrowed Power: Essays on Cultural Appropriation*, (ed.: Bruce Ziff and Pratima V. Rao), 137- 168), New Jersey: Rutgers UP.
- Karaganis, J. (2012). *The bellagio global dialogues on intellectual property*. PIJIP Research Paper no. 2012-12.
- Kawamura, Y. et al. (2022). *Cultural appropriation in fashion and rntertainment*. London: Bloomsbury Publishing.
- Lenard, P. T. - Balint, P. (2020). What is (the wrong of) cultural appropriation?. *Ethnicities*, 20(2), 331-352.
- Long, D. E. (1998). The impact of foreign investment on indigenous culture: An intellectual property perspective. *NCJ Int'l L. & Com. Reg.*, 23 (2), 229-280.
- Mead, A. et al. (1994). Misappropriation of indigenous knowledge: The next wave of colonisation. *Otago Bioethics Report*, 3(1), 4-7.
- Merry, S. E. (1998). Law, culture, and cultural appropriation. *Yale Journal of Law the Humanities*, 10, 575-603.
- Metin, C. (2004). Kültürel miras: Kimin mirası? *Emel'imiz Kırım*, 48, 57-59.
- Milchan, S. (2003). Whose rights are these anyway?: A rethinking of our society's intellectual property laws in order to better protect native American religious property. *American Indian Law Review*, 28(1), 157-172.
- Mushkatt, M. (1972). The process of decolonization international legal aspects. *University of Baltimore Law Review*, 2(1), 16-34.
- Oguamanam, C. (2004). Protecting indigenous knowledge in international law: Solidarity beyond the nation-state. *Challenging Nation*, (ed.: C. Dauvergne and W. Wesley Pue) 8th ed. New South Wales: Southwood Press.
- Oğuz, A. (2009). Fikri mülkiyet hakları ve geleneksel (yerel) bilgi ve folklorun hukuki korunması. *FMR Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR)*, 9(3), 9-52.
- Ölçer Özünel, E. (2018). Yeni hümanizm ve kırılğan miraslar: Küresel köyün yeni soylu vahşileri ve somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi. *Millî Folklor*, 30(120).
- Özdemir, N. (2018). Geleneksel bilgi ve kültür ekonomisi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 18(1), 1-28.
- Öztürk, E. (2018). *Etnik ve dinsel dönüşüm çağında Anadolu: Halklar, inanışlar ve kültürel etkileşim (XII.-XIII. yüzyıllar)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Roy, O. (2024). *The crisis of culture: Identity politics and the empire of norms*. Oxford: Oxford University Press.

- Rogers, R. (2006). From cultural exchange to transculturation: A review and reconceptualization of cultural appropriation. *Communication Theory*, 16, 474-503.
- Scafidi, S. (2005). *Who owns culture?: Appropriation and authenticity in American law*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Semiz, Ö. (2013). Geleneksel bilgi, folklor ve fikri mülkiyet hukuku: Yerel kolektif bilginin hukuki korunması. *Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2013*, (ed.: Prof. Dr. Tekin Memiş), 377-402, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Siems, M. (2019). The law and ethics of 'cultural appropriation'. *International Journal of Law in Context*, 15, 408-423.
- Şimşek, F. (2016). *Kültür aktarımı kuramının eleştirisi: Türkiye'nin medenileşme sürecinde çevirinin rolü*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Trope, J. F. (1992). Protecting native American religious freedom: the legal, historical, and constitutional basis for the proposed native American free exercise of religion act. *NYU Rev. L. & Soc. Change*, 20(2), 374-403.
- Turhan, M. (2017). *Kültür seçişmeleri: Sosyal psikoloji bakımından bir tetkik*. Ankara: Altınordu Yayınları
- Yazicioglu, T.E. (2010). Contesting the global consumption ethos: Reterritorialization of rock in Turkey. *Journal of Macromarketing*, 30(3), 238-53.
- Young, J. O. (2010). *Cultural appropriation and the arts*. West Sussex: Blackwell Publishing.
- Ziff, B. - Rao, P. V. (1997). Introduction to cultural Appropriation: A framework for analysis. *Borrowed Power: Essays on Cultural Appropriation*, 1- 31, New Jersey: Rutgers University Press.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: <https://tr.sainte-anastasie.org/articles/psicologa-social-y-relaciones-personales/apropiacin-cultural-o-la-usurpacin-de-elementos-tnicos-un-problema-real.html> (Erişim: 5 Aralık 2023)
- URL-2: Fotoğraf 1: <https://x.com/HayAghchig/status/1762571506297499940> (Erişim: 10 Eylül 2023)
- URL-3: Fotoğraf 2: https://x.com/lio__m/status/1719655848690004083 (Erişim: 1 Kasım 2023)
- URL-4: Fotoğraf 3: <https://x.com/greekcitytimes/status/1700923391996485989> (Erişim: 27 Şubat 2024)
- URL-5 ATO (2019). https://www.atonet.org.tr/IcerikDetay/11817_2-uluslararasi-cografi-isaretli-urunler-zirvesi-nin-ikinci-gunu-oturumlari-buyuk-ilgi-gordu- (Erişim: 30 Ağustos 2024)
- URL-6: Baitmangalkar, A. (2014). "Yoga in India vs. Yoga in America." Seattle Yoga News, Seattle. Yoga News, 2 Aug. 2014, seattleyoganews.com/yoga-in-india-yoga-in-america/ (Erişim: 30 Ağustos 2024)
- URL-7: *Cambridge dictionary* (t.y.). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/appropriation> (Erişim: 10 Aralık 2023)

- URL-8: Erbil, Ö. (2020). <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/zeus-sunagi-nasil-kacirildi-41644521> (Erişim: 27 Ağustos 2024)
- URL-9: *Güncel Türkçe sözlük* (t.y.). <http://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 13 Aralık 2023)
- URL-10: Hafiz, Y. (2013). https://www.huffpost.com/entry/lucy-vallender-uk-transgender-muslim-woman-territorial-army_n_3868479 (Erişim: 5 Aralık 2023)
- URL-11: Hulkower, I. (2015). <https://oberlinreview.org/8287/sports/western-yoga-practices-prove-problematic/> (Erişim: 30 Ağustos 2024)
- URL-12: Sporn, N. (2019). <https://www.standard.co.uk/culture/tvfilm/holly-willoughby-in-shock-as-white-couple-who-identify-as-black-claim-doctor-told-them-they-will-have-a-black-child-a4044816.html> (Erişim: 5 Aralık 2023)
- URL-13: Vincent, I. (2021). <https://nypost.com/2021/12/01/how-carrie-bourassa-passed-herself-off-as-indigenous-for-years/> (Erişim: 5 Aralık 2023)
- URL-14: Zavadski, K. (2015). <https://www.thedailybeast.com/mosque-banned-her-for-being-trans/> (Erişim 5 Aralık 2023)

Extended Summary

Cultural appropriation is discussed as an issue that has attracted the attention of academics, activists and the public in recent years and has become more prominent with the impact of globalisation. This concept arises when elements of a culture are used by external groups, often without paying attention to their meaning or significance. Cultural appropriation creates deep debates on power dynamics, identity formation and ethical issues, and can lead to the erasure and exploitation of the identities of marginalised communities. The lack of a direct study on cultural appropriation in Turkey makes it necessary to conduct this research. By analysing relevant examples, theoretical frameworks and current debates and various dimensions of cultural appropriation such as its sphere of influence, ethical issues and consequences, this study aims to fill the gap in Turkey and contribute to the general cultural studies literature by presenting a comprehensive examination of the concept of cultural appropriation through the lens of colonialism. This study seeks answers to the questions of what cultural appropriation is, where the relationship between cultural appropriation and colonialism originates, and what are the effects and consequences of cultural appropriation. For this study, databases such as Google Scholar, ProQuest, Research Gate, Science Direct, Jstor, YÖK thesis database, Dergi Park as well as books and e-books on cultural appropriation, colonialism, post-colonialism were reviewed.

On colonialism and indigenous rights, some of the articles that are taken into consideration were written by Mushkatt (1972), Coutts-Smith (1991), Battiste and Henderson (2000), Milchan (2003), Oguamanam (2004). In these studies, the steps taken by the United Nations in order to eliminate colonialism and the treaties and declarations signed as a result of the work carried out by the United Nations were analysed.

It is seen that studies on cultural appropriation generally explore a wide range of perspectives, touching on legal, ethical, sociocultural, and artistic dimensions of the topic. Scholars examine cultural appropriation as a form of exploitation or misuse of cultural elements, focusing on the power dynamics between dominant and marginalized cultures. Key areas of discussion include the legal, anthropological, philosophical, and ethical implications of cultural appropriation, as well as debates on authenticity and power relations.

From a legal perspective, works like Scafidi's (2005) focus on cultural appropriation through the lens of intellectual property law. These studies explore how the unauthorized use of cultural elements, such as symbols, traditions, or art, can be connected to issues of copyright and patent infringement. Legal scholars often question whether intellectual property laws can

adequately protect cultural heritage and prevent exploitation by those outside the source culture. In anthropology and ethics, scholars such as Michael F. Brown (2005) examine the tangible harm that cultural appropriation can cause to source communities. This harm may manifest in economic deprivation, loss of control over cultural symbols, or the erosion of cultural identity. Ethical discussions frequently center on whether appropriation is inherently harmful or if it can ever be morally acceptable, particularly if it leads to the preservation or sharing of cultural practices. Philosophical and artistic debates offer another layer of complexity. Some philosophers, like Young (2010), suggest that cultural appropriation is not necessarily harmful and can even contribute to artistic success when done thoughtfully. In this view, cultural borrowing may enrich global art forms. However, these discussions often weigh the aesthetic outcomes of appropriation against the potential harm to source cultures, making it a deeply contested area. Siems (2019) points out the practical difficulties of obtaining consent for cultural use, though he recognizes the ethical impulse to protect cultural ownership. He also acknowledges that appropriation can spread beneficial cultural phenomena, such as food and music. The issue of cultural authenticity and exchange is also a key theme. Scholars such as Kawamura (2022) and Roy (2024) challenge the notion of cultural purity, arguing that cultures have always interacted, blended, and influenced one another. Their work calls for a reevaluation of rigid cultural boundaries, suggesting that cultural exchange is a natural part of human history. These scholars also raise important questions about the ethics of borrowing and sharing cultural elements in today's interconnected world. Many studies highlight the power imbalances inherent in cultural appropriation. Authors like Bucar (2022) examine how the appropriation of cultural elements by privileged groups—whether based on race, gender, or class—reinforces existing inequalities. This type of appropriation often marginalizes vulnerable communities and deepens economic and social disparities. Such studies emphasize that cultural appropriation is not just a matter of borrowing, but of power and privilege. In summary, studies on cultural appropriation reflect a multidisciplinary approach, drawing from anthropology, law, philosophy, and cultural studies. While some works focus on the negative impacts of appropriation, others argue for more nuanced views, highlighting potential benefits. However, ethical dilemmas and power imbalances remain central themes across much of the literature. In this study, the terms cultural transfer, cultural exchange, cultural interaction and cultural appropriation, which can be conceptually confused with each other, are discussed and their differences and similarities are analyzed. In this study, the concept of cultural appropriation is introduced as an addition and complement to these pre-existing culture-related terms and subjects. In addition to the studies briefly summarised above, this study is presented as a research that both deals with this concept and its relation with colonialism and is directly related to the issue in the context of Turkey.

This study investigates the intersection of cultural appropriation and colonialism by employing a qualitative research methodology that integrates historical analysis, thematic analysis, and examples and content analysis of digital media. The aim is to understand how colonial legacies influenced contemporary cultural appropriation practices and how intangible cultural heritage is appropriated and represented online and to understand the implications of these practices for cultural preservation and respect.

The research adopts a qualitative approach, focusing on historical analysis, thematic analysis, and content analysis of digital media. This design is intended to uncover the ways in which colonialism continues to shape cultural appropriation and to explore the impact of these dynamics in the digital age.

Historical Document Analysis: The study starts with an examination of historical documents, academic literature, and previous research on cultural appropriation. This analysis aims to trace the origins and evolution of cultural appropriation during the colonial era and its influence on contemporary practices.

Content Analysis of Social Media and the Internet: This study employs content analysis to examine how cultural appropriation is represented on social media platforms (such as Instagram, Twitter, and Facebook) and other digital spaces (such as blogs and forums).

The study acknowledges several limitations. The scope of digital content may not capture all instances of cultural appropriation or fully reflect the experiences of marginalized communities. Further research could include more comprehensive analyses across different digital platforms and geographic regions.

The intersection of colonialism and cultural appropriation reveals deep-rooted historical power imbalances that continue to influence contemporary cultural exchanges. Colonialism's legacy of domination and exploitation has paved the way for the development of cultural appropriation as the symbols, practices and identities of marginalised cultures are often commodified and reappropriated by those in positions of power. This appropriation has not only diminished the value of culture but also perpetuated systematic inequalities stemming from the colonial past.

Throughout history, cultures have interacted, traded and influenced each other in countless ways, resulting in a rich cultural tapestry of shared values, ideas and innovations. When discussing the dynamics of cultural appropriation, it is necessary to consider the global nature of cultural exchange. This cultural exchange has been the driving force behind human progress, enabling societies to grow, learn and enrich their own traditions by integrating elements from 'outside' into 'within'. In the modern context, however, this cultural exchange has made it difficult to distinguish between appreciation and appropriation, especially when power imbalances are involved. As cultures mingle in increasingly diverse societies, the need for a thoughtful and respectful approach to borrowing and sharing cultural elements has become more important. Understanding this context sets the stage for an in-depth examination of where cultural appropriation begins and how it differs from the celebration of cultural diversity.

It is important to understand and apply the difference between cultural appreciation and cultural appropriation, as cultural appropriation can lead in different ways to the erasure of cultural identity, the exploitation of marginalised communities and the reinforcement of power imbalances. While UNESCO's representative lists can be supportive of cultural appreciation, the development of legislation and laws for the protection of cultural property can also act as a deterrent to cultural appropriation by organisations and companies that cause material damage to cultural owners.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Finansman/Funding: YÖK 100/2000 Doktora Bursu/Council of Higher Education 100/2000 Doctoral Scholarship

Destek ve Teşekkür / Support and Acknowledgment: Doktora tez danışmanın Prof. Dr. Refia Gülin ÖĞÜT EKER'e çok teşekkür ederim./ I would like to thank my doctoral thesis advisor Prof. Dr. Refia Gülin ÖĞÜT EKER.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.

Yazarın Notu/Yazarın Notu: Bu çalışma, "Kültürel Sahiplenme ve Somut Olmayan Kültürel Miras" adlı doktora tezinden üretilmiştir./This study is derived from his doctoral dissertation titled "Cultural Appropriation and Intangible Cultural Heritage".